

Nr 151.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av en statlig affärsbank m. m.; given Stockholms slott den 18 mars 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets samtliga ledamöter anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss.

Genom beslut den 23 mars 1945 har Kungl. Maj:t uppdragit åt särskilda sakkunniga, 1945 års bankkommitté,¹ att verkställa en förutsättningslös ut-

¹ Landshövdingen P. C. Jonsson, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare, chefredaktören I. Anderson, ledamoten av riksdagens andra kammare, ombudsmannen O. Andersson, bankdirektören E. Browaldh, disponenten friherre J. G. G. De Geer, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren G. Elofsson, redaktören K. Fredriksson, ledamoten av riksdagens andra kammare, bankofullmäktigen D. Hall, ombudsmannen S. Hallnäs, bankdirektören C. Lindahl, f. d. riksbankschefen I. Rooth, ledamoten av riksdagens andra kammare, chefredaktören F. Severin, hovrättsrådet, numera bankinspektören K. Wulff samt f. d. statssekreteraren T. Wärn.

redning rörande *dels* riksbankens uppgifter och organisation, *dels* tryggheten av ur samhällssynpunkt tillfredsställande förhållanden på kreditväsendets område *dels ock* formerna för uppnående av enhetlighet i den offentliga finanspolitiken.

Kommittén, som förut avgivit betänkande angående det s. k. kreditgarantisystemet (SOU 1947: 86; jfr prop. 1948: 273), har den 4 mars 1949 avgivit *betänkande med förslag om inrättande av en statlig affärsbank* (SOU 1949: 13). Beträffande motiveringen till detta förslag samt dess närmare innebörd torde jag få hänvisa till själva betänkandet och här blott lämna följande summariska redogörelse för innehållet däri.

Bankkommittén uttalar, att den statliga kreditverksamhet, som sker med anlåtande av särskilda lånefonder, skulle kunna rationaliseras, därest ett särskilt statsorgan inrättades med uppgift att omhändervisa vissa delar av sagda verksamhet. Vidare har kommittén ansett det lämpligt, att riksbanken befrias från andra uppgifter än de till centralbanksrörelsen hörande. Slutligen har kommittén funnit skäl tala för att en affärsbank inrättas, som — ehuru driven enligt bankmässiga normer — likväl är oberoende av privata vinstintressen och följaktligen ägnad att kunna fungera som regulator på kreditmarknaden.

Under hänvisning härtill föreslår bankkommittén, att en särskild statlig bank inrättas genom att, med Jordbrukarbanken som stomme, i första hand till denna överföra den av riksbanken bedrivna affärsbanksrörelsen och i andra hand utbygga rörelsen med det antal kontor som erfordras för att banken skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullfölja sina nyssnämnda funktioner. Kommittén anser sig kunna räkna med att bl. a. vissa av Göteborgs handelsbanks nuvarande kontor härvid kunna förvärfvas av den statliga banken och förutsätter, att statens intressen i Göteborgs handelsbank torde komma att avvecklas i samband med den statliga bankens tillkomst.

Den statliga banken föreslås skola arbeta i aktiebolagsform i enlighet med de principer, som gälla för övriga banker, och sålunda bl. a. vara underkastad tillsyn av bank- och fondinspektionen. Bankens icke affärsmässiga uppgifter, d. v. s. dess medverkan vid förvaltningen av vissa statliga lånefonder, böra därför enligt kommittén anses som förvaltningsuppdrag åt banken, för vilkas utförande ersättning skall utgå, och bokföringsmässig åtskillnad måste upprätthållas mellan affärsbanksmässiga och andra grenar av bankens verksamhet.

Bankens hela aktiekapital — med de undantag, som betingas av banklagens föreskrifter rörande minsta antalet aktieägare i en bank — förutsättes komma att ägas av staten. Under hänvisning härtill uttalar kommittén, att vederbörande departementschef i realiteten torde komma att utgöra bankens bolagsstämma.

Beträffande förslagets genomförande förordar kommittén, att ett principbeslut om inrättande av en statlig bank enligt de uppdragna riktlinjerna först meddelas. På den blivande bankens styrelse avses härefter ankomma att utarbeta alla erforderliga detaljförslag samt att genomföra dessa.

Kommitténs betänkande är icke enhälligt. Elva av dess fjorton ledamöter stå bakom förslaget, men av dessa ha fyra, nämligen herrar Browaldh, De Geer och Wärn respektive herr Rooth i två olika särskilda yttranden, tagit avstånd från vissa delar av uttalandena och motiveringen i betänkandet. Ytterligare två ledamöter ha avgivit var sitt särskilda yttrande, men dessa innefatta ej någon från förslaget avvikande mening. Vidare föreligga två reservationer, avgivna av herr Ivar Anderson respektive herrar Olof Andersson och Hall. Herr Ivar Anderson finner sig icke kunna biträda kommitténs förslag, för vilket enligt reservantens mening inga avgörande sakliga skäl kunnat anföras. I den andra reservationen framhålles till en början, att den föreslagna banken icke givits tillräckligt starka resurser för att på längre sikt kunna fullgöra sina funktioner. Vidare anmärkes, att kommittén icke undersökt möjligheterna att organisatoriskt inpassa en affärsbanksorganisation som den föreslagna i riksbanken, i vilket sammanhang reservanterna anför vissa skäl härför, som anses tala för att organisationen utformas så, att den i framtiden kan organisatoriskt kombineras med riksbanken. Beträffande principerna för den föreslagna bankens rörelse äro reservanterna av den uppfattningen, att en särskild lag för ändamålet bör stiftas, enär lagen om bankrörelse icke tillförsäkrar banken erforderlig rörelsefrihet. Även i vissa andra hänseenden — till vilka jag torde få återkomma — företräda reservanterna en annan mening än kommittémajoriteten.

I detta sammanhang torde jag vidare få anmäla i anslutning till bankkommitténs förslag uppkommen fråga om *avveckling av statens aktieinnehav i aktiebolaget Göteborgs handelsbank*.

Såsom framgår av betänkandet (s. 29) äger staten aktier i Göteborgs handelsbank till ett nominellt värde av 11 491 400 kronor varav 9 991 400 kronor avse stamaktier samt återstoden, 1,5 miljoner kronor, preferensaktier. Då bankens kapital av stam- och preferensaktier uppgår till 20 respektive 3 miljoner kronor, innehar således staten av stamaktierna i det närmaste hälften och vad angår preferensaktierna exakt hälften.

Jämlikt uttalande av 1939 års riksdag (st. utsk. utl. nr 81, s. 2) må sagda aktier icke avyttras utan riksdagens medgivande.

Sedan bankkommittén under hösten 1948 fattat principbeslut om att framlägga förslag rörande inrättande av en statlig affärsbank, uppkom inom bankkommittén fråga angående hur staten med anledning härav borde förfara med sitt aktieinnehav i Göteborgs handelsbank. Då det ansågs vara till uppenbart gagn för den statliga banken om dess rörelse kunde baseras jämväl på delar av Göteborgs handelsbanks kontorsorganisation, diskuterades inom kommittén olika förslag att realisera detta önskemål. Sedan jag under hand blivit informerad härom samt erhållit kännedom om att angivna syfte syntes kunna tillgodoses genom att avtal träffades om försäljning av Göteborgs handelsbank till Skandinaviska banken aktiebolag, under förutsättning bl. a. att i samband härmed sistnämnda bank till den blivande statliga banken — representerad av Jordbrukarbanken — överläte rörelsen vid vissa

av Göteborgs handelsbanks kontor, uppdrog jag åt bankinspektören K. Wulff att, med biträde av förste byråinspektören T. Hanström samt bankdirektören C. Lindahl, inleda förhandlingar med Skandinaviska banken och Göteborgs handelsbank i syfte att få till stånd ett sådant avtal. Sedan dylika förhandlingar ägt rum, träffades den 22 februari 1949 en överenskommelse mellan Göteborgs handelsbank och Skandinaviska banken av huvudsaklig innebörd, att Göteborgs handelsbank, under förutsättning bl. a. av Kungl. Maj:ts godkännande, till Skandinaviska banken överläte hela sin rörelse med samtliga tillgångar och rättigheter mot det att Skandinaviska banken övertog ansvaret för Göteborgs handelsbanks samtliga skulder och förpliktelser (utom utskiftningsskatt) samt därjämte till Göteborgs handelsbank erlade ett kontant belopp av 39 miljoner kronor, vilket väl motsvarar värdet av bankens egna medel enligt senaste bokslut. I överenskommelsen förutsattes, att de enskilda aktieägarna skola bli i tillfälle att på vissa villkor sälja sina aktier till en kurs av 180 kronor för stamaktie och till 107 kronor för preferensaktie. Vidare förutsattes, att Göteborgs handelsbank efter försäljningen skall träda i likvidation. Samtliga kostnader för denna skola bäras av Skandinaviska banken, som garanterar, att vid likvidationen ett belopp av 39 miljoner kronor kommer att finnas tillgängligt för utdelning till aktieägarna och utskiftningsskatt. Överenskommelsen torde såsom *Bil. A* få fogas till detta protokoll.

Under förutsättning att nyssnämnda överenskommelse blir gällande har vidare samma dag träffats avtal mellan staten och Skandinaviska banken, enligt vilket, å ena sidan, Skandinaviska banken åtager sig att för statens — eller av staten anvisad köparens — räkning inköpa staten icke tillhöriga aktier i Göteborgs handelsbank till nyss angivna kurser och, å andra sidan, staten förbinder sig att gottgöra Skandinaviska banken för dess utbetalningar i anledning av dessa köp, dock ej för överkursen å preferensaktierna. Den reella innebörden av detta avtal — vilket såsom *Bil. B* torde få fogas till detta protokoll — är att staten, som vid likvidationen står som den enda eller praktiskt taget enda aktieägaren, får vidkännas utskiftningsskatten, ca 4,8 miljoner kronor. Motiven för denna anordning framgå av vad jag i det följande anför. — Till överenskommelsen mellan Skandinaviska banken och Göteborgs handelsbank har den 14 mars 1949 fogats ett tillägg av innebörd, att Skandinaviska banken icke har något att erinra mot att Göteborgs handelsbank vid extra bolagsstämma beslutar tilldela sin personal en gratifikation av 150 000 kronor, under förutsättning att ett motsvarande belopp avräknas å dels den i överenskommelsen angivna köpeskillingen och dels det belopp, som vid likvidationen skall utskiftas å statens aktier.

I anslutning till avtalen den 22 februari 1949 har slutligen preliminär överenskommelse träffats mellan Skandinaviska banken och Jordbrukarbanken bl. a. därom, att den senare banken skall få övertaga rörelsen vid ett antal Göteborgs handelsbank tillhöriga kontor. I ersättning för denna rörelse — som kan beräknas avse inlåning om ca 115 miljoner kronor

samt utlåning uppgående till omkring 150 miljoner kronor — skall Jordbrukarbanken till Skandinaviska banken erlægga, förutom mellanskillnaden mellan ut- och inlåning enligt vissa beräkningsgrunder, ett belopp av 5 miljoner kronor. De förmåner, som genom sistnämnda avtal beretts Jordbrukarbanken, ha emellertid ansetts motivera en särskild uppoffring från statens sida i förhållande till de enskilda aktieägarna. Staten har därför åtagit sig att på sätt förut sagts inköpa dessas aktier. Då vissa detaljer i avtalet skola bli föremål för ytterligare förhandlingar, kan en fullständig redogörelse för avtalets innehåll nu ej lämnas.

För staten blir således det ekonomiska resultatet av förenämnda avtal

att staten för sina aktier i Göteborgs handelsbank erhåller ett belopp av 14,55 miljoner kronor, varav 13,05 miljoner kronor avse stamaktierna och återstoden preferensaktierna; samt

att Jordbrukarbanken för en kontantinsats av 5 miljoner kronor samt i övrigt på villkor som förut sagts övertager rörelsen vid ett antal bankkontor.

Härjämte torde staten komma att uppbära utskiftningskatt med ca 4,8 miljoner kronor.

I detta sammanhang torde jag slutligen få anmäla, att *Jordbrukarbankens styrelse* i skrivelse den 14 mars 1949, under hänvisning till förenämnda avtal, meddelat, att styrelsen hade för avsikt att å extra bolagsstämma under våren 1949 föreslå en höjning av bankens grundfond med 10 miljoner kronor, ävensom hemställt, att de åtgärder måtte vidtagas, som erfordrades för att staten såsom huvuddelägare i banken skulle kunna delta i nyemissionen.

I skrivelsen anföres vidare bl. a. följande:

Jordbrukarbankens grundfond utgjorde 30 miljoner kronor och dess reservfond komme, om styrelsens förslag till årets bolagsstämma att av vinstmedel överföra 1,3 miljoner kronor till reservfonden bleve bifallet, att utgöra 15 miljoner kronor, d. v. s. 50 % av grundfonden. Grundfonden finge enligt gällande bolagsordning uppgå till högst 40 miljoner kronor. Styrelsen hade för avsikt att föreslå höjning av grundfonden till dess maximalt medgivna storlek, 40 miljoner kronor, genom utgivande av 100 000 nya aktier å 100 kronor till en utgivningskurs av 150 kronor för aktie, sammanlagt 15 miljoner kronor. Av bankens 300 000 aktier ägde staten 298 662.

Bank- och fondinspektionen har i yttrande över framställningen tillstyrkt bifall till densamma.

Departementschefen.

Frågan om inrättande av en statlig affärsbank.

Vid bankkommitténs tillkallande framhöll jag bl. a. att lämpligheten av att inrätta en eller flera av det allmänna kontrollerade affärsbanker borde övervägas redan av det skälet, att frågan om Jordbrukarbankens och Göte-

borgs handelsbanks framtida ställning krävde sin lösning. Förslag härom föreligga nu i det att bankkommittén framlagt sitt betänkande angående inrättande av en statlig affärsbank genom en ombildning av den statsägda Jordbrukarbanken. Även frågan om Jordbrukarbankens utvidgning i samband med avvecklingen av statens intressen i Göteborgs handelsbank synes i och för sig tillräcklig för att motivera, att Jordbrukarbankens framtida ställning upptages till närmare diskussion.

Såsom kommittén anmärkt (s. 60), är innebörden av dess förslag en ombildning av Jordbrukarbanken genom att banken utökas med — förutom vissa enskilda bankkontor — riksbankens avdelningskontor. Av kommitténs 14 ledamöter ha 13 biträtt förslaget, däribland representanter för såväl riksbanken som de privata bankerna, varvid dock är att märka, att två ledamotsgrupper till sitt godtagande av förslaget fogat vissa reservationer. Av företrädarna för riksbankens intressen ha sålunda två ansett den föreslagna kontorsorganisationen tillfredsställande allenast för de behov, som komma att föreligga under de första åren samt i anslutning härtill uttalat, att den organisation, som nu må skapas, bör i en framtid kunna organisatoriskt sammanföras med riksbanken. Vidare ha fyra ledamöter i kommittén — varav två företräda de privata bankintressena — betonat, att en avgörande förutsättning för deras ståndpunktstagande varit, att den statliga banken icke genom lagstiftning eller på annat sätt, direkt eller indirekt, erhåller några förmåner i konkurrenshänseende utan verkligen får arbeta under samma allmänna villkor som övriga affärsbanker; härvid förutsätta sistnämnda två kommittémedlemmar, med instämmande av ytterligare en ledamot, att den statliga kreditgivningen, icke blott på jordbruksrationaliseringens utan jämväl på bostadskreditens område, utformas i enlighet med den s. k. kreditgarantilinjen, utan diskriminering gent emot någon av de grupper av kreditinstitut, som kommittén förutsätter skola vara berättigade deltaga i denna kreditgivning.

I likhet med kommitténs majoritet anser jag vägande skäl tala för att staten driver affärsbanksrörelse. Då vidare genom den preliminärt avtalade avvecklingen av Göteborgs handelsbanks verksamhet möjlighet nu föreligger att på tillfredsställande villkor öka underlaget för Jordbrukarbankens rörelse, anser jag att sistnämnda bank bör utgöra stomme i en blivande statlig affärsbank. Om det skall vara möjligt för Jordbrukarbanken att med sin affärsbanksmässiga verksamhet omspanna hela landet samt att fullgöra de övriga, särskilt fondförvaltande, uppgifter, som kommittén praktiskt taget enhälligt önskar anförtro den statliga banken, blir det emellertid nödvändigt att utrusta denna med en mera utbredd kontorsorganisation.

Kommitténs majoritet har utgått från att detta behov bör tillgodoses dels genom att riksbankens avdelningskontor införlivas med den statliga banken, dels genom kontorsbyten och eventuella nyetableringar. För att riksbankens avdelningskontor tagas i anspråk tala enligt kommittémajoritetens mening även skäl som hänföra sig till riksbankens egna uppgifter och

organisation. I sistnämnda hänseende företräda emellertid, som förut nämnts, två kommittéledamöter, vilka representera riksbanken, en i viss mån avvikande mening.

Att man i nuvarande läge bör undvika material- och kostnadskrävande nyetableringar behöver icke närmare motiveras. Med hänsyn härtill synes enligt min mening lämpligt att utnyttja de betydande organisatoriska resurser, som riksbankens avdelningskontor representera. Därvid förutsättes att detta kan bli möjligt utan att riksbankens centralbanksmässiga verksamhet därigenom försvåras. Såsom nyssnämnda reservanter påpekat är riksbanken för sina marknadsreglerande ingripanden i behov av kontaktorgan. Enligt min uppfattning kan emellertid detta behov väl tillgodoses genom samarbete mellan riksbanken och den statliga affärsbanken.

Av dessa skäl, samt med beaktande av vad kommittén i övrigt anfört i denna fråga, kan jag ansluta mig till förslaget om att en statlig affärsbank nu bör inrättas, bestående av Jordbrukarbanken, vissa övriga affärsbankkontor samt — eventuellt med vissa undantag — riksbankens avdelningskontor. I princip är jag vidare ense med kommittémajoriteten därom, att aktiebolaget Industrikredits rörelse tills vidare bör fullföljas inom ramen för den statliga banken. Om sålunda aktiebolaget Industrikredit, med bevarande av enbart sin formella självständighet, blir personell och lokalt förenat med den statliga banken, torde man få förutsätta, att de enskilda aktieägarna i bolaget komma att påyrka, att staten i enlighet med i bolagsavtalet stadgad skyldighet skall inlösa deras aktier. Med hänsyn till omfattningen av övriga arbetsuppgifter i samband med utvidgningen av Jordbrukarbankens rörelse torde emellertid lösandet av de problem, som sammanhånga med bankens förhållande till aktiebolaget Industrikredit ännu någon tid kunna anstå. Frågan om anvisande av anslag för nyssnämnda aktieinlösen bör därför tills vidare uppskjutas.

Principer för bankens rörelse.

I fråga om grunderna för bankens rörelse ha — såsom i det föregående framhållits — delade meningar rått inom kommittén. Problemet synes böra beaktas vid de fortsatta utredningarna men i huvudsak torde det icke vara möjligt att annorledes än på grundval av erfarenheterna från bankens rörelse taga ställning till spörsmålet. I ett hänseende synes dock en närmare precisering redan nu möjlig. Jag anser sålunda att statliga myndigheter och sådana företag, vilka helt eller till övervägande del ägas av staten, böra anlita den statliga banken som sin bankförbindelse, för såvitt detta icke medför påtagliga praktiska olägenheter för dem.

I fråga om det s. k. kreditgarantisystemet torde få framhållas att en utvidgning av detta att omfatta även bostadskrediter icke är aktuellt. Jag finner därför icke anledning föreligga att i detta sammanhang ta ståndpunkt till de olika spörsmål på detta område, som bankkommittén berört i sitt betänkande.

Den statliga bankens fondförvaltande uppgifter.

Kommittén förutsätter, att åt den statliga banken efterhand böra anförtros olika uppgifter i den statliga kreditgivningen. Principiellt delar jag denna mening, ehuru jag för närvarande icke är beredd att närmare angiva dessa uppgifter. Frågan torde ytterligare böra utredas och förslag i ämnet få föreläggas nästa års riksdag. Vad riksbankens avbetalningslånefond angår föreliggande skäl såväl för avveckling av fonden som för ett fullföljande av långivningen ur densamma. Huru denna fråga bör lösas torde jämväl få övervägas ytterligare. I ett par andra hänseenden anser jag mig dock kunna nu precisera min ståndpunkt beträffande den statliga bankens sysslande med fondförvaltning.

Jag är sålunda ense med kommittén om att bankens ifrågavarande göromål böra betraktas såsom banken givna förvaltningsuppdrag, för vilkas utförande ersättning av statsmedel bör utgå. Sådan ersättning bör motsvara bankens verkliga, icke täckta kostnader för ändamålet, häri inräknade på göromålen belöpande andelar i bankens fasta kostnader. Vidare biträder jag kommitténs mening, att bank- och fondinspektionen — som kommer att fungera såsom tillsynsorgan i avseende å bankens affärsmässigt bedrivna rörelse — jämväl får utgöra granskningsorgan såvitt angår bankens fondförvaltande göromål. Den tillsyn häröver, som i övrigt må anses önskvärd, torde dock böra ombesörjas på annat sätt.

Övriga frågor.

Såsom bankkommittén anmärker äro dess nu föreliggande förslag främst att anse som principiella riktlinjer för en statlig affärsbanks organisation. I anslutning härtill har kommittén förutsatt, att de detaljspörsmål, som sammanhänga med förslagets genomförande, böra utredas av den blivande bankens ledning. I några hänseenden har emellertid kommittén ansett sig böra framlägga konkreta förslag. Rekommendationer rörande antalet ledamöter i den statliga bankens styrelse samt angående dess sammansättning och mandattiden för styrelseledamöterna ha sålunda lämnats, och även beträffande verkställande direktören och dennes ställning göras vissa uttalanden.

För egen del anser jag att frågor, som sammanhänga med övertagandet av viss del av Göteborgs handelsbanks rörelse samt med kontorsbyten, böra handläggas av den statliga bankens ledning. De utredningar, som beröra överförandet till den statliga banken av den del av riksbankens rörelse, som ej är av centralbankskaraktär, och därmed sammanhängande problem — bl. a. det förut nämnda samarbetet mellan riksbanksledningen och den statliga banken samt den närmare organisationen av sistnämnda banks ledning — synas däremot böra verkställas gemensamt av de båda bankerna. Givetvis komma härvid förhandlingar att äga rum med de berörda personalorganisationerna. Det torde jämväl böra övervägas att i samband med Jordbrukarbankens omvandling ändra bankens namn. Sedan ifrågavarande utredningar verkställts, torde förslag i ämnet få föreläggas nästa års riksdag.

Den ifrågasatta avvecklingen av Göteborgs handelsbank innebär, att statens aktier i företaget försäljas. I anledning härav bör Kungl. Maj:t inhämta riksdagens bemyndigande att i enlighet med de preliminärt träffade avtalen medverka till bankens avveckling.

Såsom Jordbrukarbankens styrelse i sin förutnämnda skrivelse anfört, torde vidare, till följd av bankens övertagande av rörelsen vid vissa bankkontor, bankens fonder böra förstärkas. Innan jag närmare ingår på denna fråga torde jag emellertid få till behandling upptaga ett därmed i viss mån sammanhängande spörsmål.

Kommittén har uttalat, att det ur principiell synpunkt vore lämpligast att staten ägde samtliga aktier i den statliga banken, mot vilket hinder icke föreligger enligt den nya aktiebolagslagen. Då emellertid i 17 § lagen om bankrörelse föreskrives, att aktieägarna i ett bankaktiebolag skola vara till antalet minst 20, har kommittén ansett sig böra räkna med, att tills vidare, jämte staten, minst 19 personer äro delägare i banken.

I överensstämmelse med vad kommittén sålunda anfört måste — intill dess motsvarande ändring sker i lagen om bankrörelse — minst 20 aktieägare finnas i Jordbrukarbanken. Det synes lämpligt, att staten redan nu verkar för att av Jordbrukarbankens aktier minsta möjliga antal kommer att innehavas av andra än staten. Med hänsyn härtill bör staten söka inköpa flertalet av de 1 338 aktier, som enligt vad bankens styrelse i sin skrivelse anför, ägas av enskilda. Härför talar även det förhållandet att nyemission är förestående och rätt att delta i sådan tillkommer aktieägare i proportion till hans aktieinnehav. Då — vilket jämväl framgår av nyssnämnda skrivelse — aktiernas matematiska värde kan beräknas till 150 kronor per styck, torde ett belopp av i det närmaste 200 000 kronor erfordras för ifrågavarande ändamål.

Vad härefter den planerade nyemissionen angår bör, såsom följer av vad jag i det föregående anfört, staten i princip tillskjuta hela det nya aktiekapitalet. Beträffande den av Jordbrukarbankens styrelse föreslagna emissionskursen, 150 %, får jag framhålla följande.

Jordbrukarbankens grundfond uppgår för närvarande till 30 miljoner kronor och reservfonden har, i enlighet med vad bankens styrelse förutsatt, vid årets bolagsstämma höjts till 15 miljoner kronor, motsvarande 50 % av grundfonden. Enligt 40 § första stycket lagen om bankrörelse skola av bankaktiebolags årsvinst, efter visst avdrag, minst 15 % avsättas till reservfond. Sedan denna uppgått till ett belopp, motsvarande hälften av grundfonden, må vidare avsättning av årsvinsten kunna upphöra; nedgår reservfonden under det sålunda stadgade beloppet, skall avsättning till fonden ånyo vidtaga. Då Jordbrukarbankens nyemission föranleder behov av ytterligare avsättning till bankens reservfond med 5 miljoner kronor, kan sålunda denna avsättning finansieras genom den föreslagna överkursen å de nya aktierna, vilket ur rörelsesynpunkt är fördelaktigt för banken; det kan tilläggas, att motsvarande förfaringssätt ofta tillämpas vid nyemission av aktier. Ur statens synpunkt bör därför intet vara att erinra mot att Jordbrukarbankens nya aktier emitteras till en kurs av 150 %.

För ifrågavarande aktieteckning samt för nyssnämnda inköp av aktier i Jordbrukarbanken torde sålunda ett investeringsanslag böra äskas å tillhoppa 15 200 000 kronor. Anslaget torde böra anvisas å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50 under rubrik Fonden för statens aktier.

Hemställan.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) godkänna de av mig i det föregående förordade allmänna riktlinjerna för inrättandet av en statlig affärsbank;
- b) medgiva, att statens aktieinnehav i aktiebolaget Göteborgs handelsbank på de villkor och under de förutsättningar, som angivas i härvid fogade avtal, avvecklas;
- c) å kapitalbudgeten under rubrik Fonden för statens aktier till *Aktieteckning i aktiebolaget Jordbrukarbanken m. m.* för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 15 200 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Carl Olov Sommar.

Bil. A.

Överenskommelse.

Mellan Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank, nedan kallat Handelsbanken, å ena, och Skandinaviska Banken Aktiebolag, nedan kallat Skandinaviska Banken, å andra sidan, har denna dag träffats följande överenskommelse.

§ 1.

Handelsbanken överlåter till Skandinaviska Banken hela sin rörelse med samtliga tillgångar och rättigheter.

§ 2.

Skandinaviska Banken åtager sig med Handelsbankens friskrivande ansvaret för Handelsbankens samtliga skulder och övriga förpliktelser av vad slag det vara må inklusive skatter, dock ej utskiftningsskatt.

§ 3.

Utöver den ersättning för de överlåtna tillgångarna och rättigheterna, som ligger i övertagandet av Handelsbankens skulder och förpliktelser, betalar Skandinaviska Banken till Handelsbanken ett kontant belopp av trettionio miljoner kronor samt erlägger ränta enligt vad i § 6 sägs.

§ 4.

Handelsbankens rörelse skall anses vara driven för Skandinaviska Bankens räkning från och med den 1 januari 1949.

Efter innevarande dag må Handelsbanken icke utan överenskommelse med Skandinaviska Banken ingå andra förbindelser eller åtaga sig andra förpliktelser än sådana, som falla inom rörelsens normala handhavande.

Handelsbanken må för år 1948 icke utdela mera än, såsom dess styrelse beslutat föreslå ordinarie bolagsstämma, 4 1/2 procent å stamaktierna och 4 procent å preferensaktierna.

§ 5.

Tillträde av den överlåtna egendomen skall ske vid det månadsskifte, som inträffar näst efter sex dagar sedan samtliga i § 10 omnämnda förutsättningar för överenskommelsen inträtt.

Å tillträdesdagen skola dels de överlåtna tillgångarna överlämnas till Skandinaviska Banken, varvid det åligger Handelsbanken att utfärda för överlåtelsen erforderliga handlingar, såsom köpebrev å fast egendom m. m., dels det i § 3 angivna kontanta köpeskillingsbeloppet Kr. 39 000 000: — erläggas.

Skandinaviska Banken har att själv bära all i anledning av överlåtelsen utgående lagfartsstämpel, gårdaköpsavgift, fondstämpel o. d.

§ 6.

Skandinaviska Banken skall till Handelsbanken betala ränta efter 4 % om året å nominella beloppet av Handelsbankens utestående preferensaktier å Kr. 3 000 000: — från den 31 december 1948 till den dag preferensaktieägare tillkommande belopp i Handelsbankens likvidation finnes tillgängligt för lyftning, dock skall för varje preferensaktie, varå förskottsvis utbetalats det belopp aktieägaren tillkommer, det räntebärande beloppet, Kr. 3 000 000: —,

minskas med Kr. 100: — från betalningsdagen räknat. Inträffar tillträdesdagen efter den 30 juni 1949, skall Skandinaviska Banken dessutom till Handelsbanken erlægga ränta efter 2 1/2 % om året å Kr. 36 000 000: — från sistnämnda dag till tillträdesdagen.

§ 7.

Skandinaviska Banken skall betala alla kostnader för Handelsbankens likvidation och upplösning samt garanterar, att för utdelning till aktieägarna och utskiftningsskatt kommer att finnas tillgängligt ett belopp av 39 miljoner kronor jämte ränta på sätt i § 6 sägs.

§ 8.

Enligt av svenska staten erhållet uppdrag förbinder sig Skandinaviska Banken att anvisa köpare dels till samtliga av svenska staten nu icke ägda preferensaktier i Handelsbanken med kuponger från och med nr 3 till ett pris av etthundrasju kronor per aktie, franko fondstämpel och kurtage, dels till samtliga av staten nu icke ägda stamaktier i Handelsbanken med kuponger från och med nr 16 till ett pris av etthundraåttio kronor per aktie, franko fondstämpel och kurtage. Denna förbindelse skall gälla under en tid av fem månader efter det detta avtal blivit gällande.

§ 9.

Skandinaviska Banken förbinder sig att från tillträdesdagen erbjuda Handelsbankens hela personal anställning på minst lika förmånliga löne- och pensionsvillkor, som envar för närvarande åtnjuter hos Handelsbanken.

I det övertagande av förpliktelser, varom i § 2 förmäles, ingår övertagande från Skandinaviska Bankens sida av ansvaret för alla utgående pensioner, understöd och dylikt till hos Handelsbanken tidigare anställda.

§ 10.

Detta avtal är för sin giltighet beroende av följande förutsättningar, nämligen

att Kungl. Maj:t medgiver Skandinaviska Banken att övertaga Handelsbankens rörelse på sätt ovan förutsatts,

att Handelsbanken vid nästkommande ordinarie bolagsstämma samt vid extra bolagsstämma före årets slut beslutar *dels* godkänna detta avtal *dels ock* träda i likvidation vid det månadsskifte, som inträffar näst efter sex dagar sedan Kungl. Maj:ts ovannämnda medgivande lämnats,

samt att Handelsbankens aktieägare vid den extra bolagsstämman utse likvidatorer.

§ 11.

Tvist angående tolkningen eller tillämpningen av denna överenskommelse må icke dragas inför domstol utan skall avgöras av skiljemän enligt lag.

Av denna överenskommelse äro två exemplar upprättade och utväxlade.
Göteborg den 22 februari 1949.

Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank	Skandinaviska Banken Aktiebolag
Axel Adler	O. Andersson Erik Lundh Gustaf Söderlund

Tillägg.

Sedan förslag framkommit att tilldela Aktiebolaget Göteborgs handelsbanks personal en gratifikation å 150 000 kronor, förklara vi oss härmed icke hava något att erinra mot att handelsbanken vid bolagsstämma fattar beslut därom under förutsättning, att ett motsvarande belopp avräknas å dels den i överenskommelsen angivna köpeskillingen och dels det belopp, som vid likvidationen skall utskiftas å statens aktier.

Göteborg den 14 mars 1949.

Skandinaviska Banken Aktiebolag

Erik Lundh

Gustaf Söderlund

Avtal.

Mellan svenska staten, å ena, samt Skandinaviska Banken Aktiebolag, nedan kallat Skandinaviska Banken, å andra sidan, har denna dag träffats följande avtal.

§ 1.

Skandinaviska Banken — som enligt avtal denna dag med Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank, nedan kallat Handelsbanken, förvärvat denna banks hela rörelse — åtager sig härmed på nedan angivna villkor att, under en tid av fem månader från och med det att nämnda avtal blir gällande, för statens eller av staten anvisad köparens räkning inköpa dels till en kurs av 180 kronor per aktie alla stamaktier i Handelsbanken, som icke redan befinna sig i statens ägo och som kunna förvärfvas till nämnda pris, dels till en kurs av 107 kronor per aktie alla av staten nu icke ägda preferensaktier i Handelsbanken, som kunna förvärfvas till detta pris.

Stamaktier skola åtföljas av kuponger från och med nr 16 samt preferensaktier av kuponger från och med nr 3.

§ 2.

För de utbetalningar, som Skandinaviska Banken i enlighet med sin i § 1 givna utfästelse gör, inklusive eventuellt erlagd fondstämpel, äger banken erhålla gottgörelse; dock icke för vad som av utlagd köpeskilling för preferensaktie överstiger dennas nominella belopp med tillägg av 4 procent ränta därå från den 31 december 1948 till nedan angivna utbetalningsdag. På utbetalta belopp med den inskränkning nu sagts äger Skandinaviska Banken gottskriva sig ränta efter 2½ procent för år räknat, dock icke för tid före den 1 juli 1949.

Övannämnda gottgörelse skall utbetalas, då för övertagen aktie likvid antingen efter bolagsskifte eller förskottsvis kan av staten uppbäras i Handelsbankens likvidation.

Kurtagekostnad må icke belastas köparen.

§ 3.

Därest den i § 1 omnämnda mellan Skandinaviska Banken och Handelsbanken träffade överenskommelsen blir gällande, är staten skyldig att, när helst så av likvidatorerna i Handelsbanken erbjudes, emottaga förskott å vad staten såsom ägare av nu innehavda och framdeles förvärvade preferensaktier tillkommer.

Sedan staten såsom förskott å preferensaktier emottagit nominella beloppet av aktien jämte fyra procent ränta därå från den 31 december 1948, tills betalningen sker, har staten icke för ifrågavarande aktie något ytterligare anspråk på andel i Handelsbankens tillgångar.

§ 4.

Twist angående tolkningen eller tillämpningen av detta avtal må icke dragas inför domstol utan skall avgöras av skiljemän enligt lag.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och utväxlade.

Stockholm den 22 februari 1949.

För svenska staten:

Ernst Wigforss

Skandinaviska Banken Aktiebolag

Erik Lundh Gustaf Söderlund